

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติ
วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

Protection of the Rights and Liberty of the Accused Under the Human
Trafficking Procedure Act B.E. 2551

อภิชัย ทองประสม

Apichai Thongprasom

นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Doctor of Laws, Thammasat University

Received: November 6, 2019

Revised: February 24, 2020

Accepted: March 16, 2020

บทคัดย่อ

ประเทศไทยกำหนดให้ความผิดฐานค้ามนุษย์เป็นคดีพิเศษ และมีนโยบายในการบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิดอย่างเข้มงวดเพื่อปราบปรามการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์และช่วยเหลือเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้อย่างทันที่และมีประสิทธิภาพ และด้วยลักษณะของการกระทำความผิดของคดีค้ามนุษย์ที่เป็นความผิดร้ายแรงและมีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ อีกทั้งการค้ามนุษย์เป็นปัญหาที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน เป็นอันตรายต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางสังคม และการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ หากไม่ได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน นอกจากจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคงของรัฐแล้ว ยังส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางทั้งในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศอีกด้วย ดังนั้น เพื่อให้การป้องกัน และปราบปรามการค้ามนุษย์ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและคดีความที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้รับการพิจารณา พิพากษาอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีที่มีลักษณะเฉพาะขึ้นใช้บังคับ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ขึ้น แต่พระราชบัญญัตินี้มีรายละเอียดแตกต่างจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยที่มีหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือของจำเลยไว้ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการให้ความคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาในฐานะประชาชน ไม่ว่าประชาชนนั้นจะอยู่ในสถานะเป็น “ผู้เสียหาย” หรือ “ผู้ถูกดำเนินคดี” ก็ตาม หลักการตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์นั้นหากพิจารณาในด้านหนึ่งอาจเป็นการปราบปรามการกระทำความผิดค้ามนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพแต่หากพิจารณาอีกด้านหนึ่งอาจเป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดีได้ ซึ่งรัฐเองก็มีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดีด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ: ผู้ถูกดำเนินคดี, กฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์, วิธีพิจารณาความอาญา, วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์

Abstract

Thailand classifies a human trafficking offense as a special case with a policy to strictly enforce the laws to suppress such offense and to render immediate and effective assistance to the victims. As such offense is a serious felony and involved transnational organized crimes which seriously undermines human rights and threatens liberty social integrity and sustainable development of the

country. Should no urgent measures be taken to tackle such problems, not only political and economic stability and national security are prejudiced but also regional and international adverse impacts are left. To effectively prevalent and suppress human trafficking and to ensure fair and expeditious court procedures, a specialized procedural law is required for such purposes. For these reasons, the Human Trafficking Procedure Act B.E. 2559 was enacted. As its Act contains, provisions different from those of the Criminal Procedure Code which ensures protection of the rights and liberty of the accused it is the duty of the State to provide protection for the people whether as the “injured persons” or the “accused” on the one hand, the Human Trafficking Procedure Act B.E. 2559 is intended to suppress human trafficking but on the other hand the same Act might affect the rights of the accused whose rights and liberty are required to be protected as well

Keywords: The Accused, Anti - Trafficking in Persons law, Criminal Procedure, Human Trafficking Procedure

บทนำ

คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ มีลักษณะของการกระทำความผิดที่ร้ายแรงและซับซ้อน ประเทศไทยได้กำหนดให้ความผิดฐานค้ามนุษย์เป็นคดีพิเศษ มีความเกี่ยวข้องกับส่วนราชการหลายภาคส่วน การบังคับใช้กฎหมายมีความซับซ้อน มีความเกี่ยวโยงทั้งในประเทศ และต่างประเทศ รวมทั้งบางกรณีอาจเป็นการกระทำความผิดที่มีลักษณะขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (สำนักพัฒนาและสนับสนุนคดีพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม, 2558) จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวนสอบสวน และการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ แตกต่างจากคดีทั่วไป ซึ่งใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบังคับ และบุคคลที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์นั้นนอกจากผู้เสียหายหรือเหยื่อที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแล้ว ผู้ถูกดำเนินคดีเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีนโยบาย “การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์” เป็นวาระแห่งชาติ เพื่อเร่งรัดให้ทุกกระทรวง ทบวง กรม บูรณาการการทำงานร่วมกันตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเข้มงวด ให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงปัญหาการค้ามนุษย์และร่วมกันแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์และขจัดอุปสรรคด้านกฎระเบียบ เร่งแก้ไขกฎกระทรวง

และข้อกฎหมายต่างๆ เพื่อให้ทุกหน่วยงานสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นระบบอย่างแท้จริง พร้อมดำเนินการกับผู้กระทำความผิดทั้งข้าราชการและพลเรือนอย่างจริงจัง (ภัทรวิทย์ ออบสุวรรณ, 2550) จึงทำให้การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ได้ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอว่าหลักการตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 2559 ที่แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นั้นมีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีค้ามนุษย์อย่างไร

สิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาที่ควรได้รับการคุ้มครอง

สิทธิขั้นพื้นฐานที่กฎหมายต้องรับรองคือ สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมีแนวคิดพื้นฐานมาจากสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมุ่งหมายจะจำกัดการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นหลัก (วิระ โลจายะ, 2524) การละเมิดสิทธิดังกล่าวเท่ากับกระทำต่อสภาพความเป็นมนุษย์ (กุลพล พลวัน, 2538) ซึ่งในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมีหลายขั้นตอนและมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายด้วยกันดังเช่น คดีค้ามนุษย์ แม้ว่าจะได้บัญญัติหลักประกันการ

คุ้มครองสิทธิเสรีภาพไว้แล้วก็ตามแต่อาจเกิดการกระทำที่มีลักษณะของการละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้ ปัจจัยหนึ่งอาจเกิดจากการมองภาพผู้ถูกกล่าวหาในทางลบและความเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง ซึ่งจำเป็นที่พนักงานผู้มีอำนาจจะต้องปรับทัศนคติ วิธีคิด วิธีปฏิบัติเสียใหม่ (กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, 2545) รวมถึงปรับเปลี่ยนโครงสร้างระบบยุติธรรมบางส่วน และเปลี่ยนแปลงนโยบายที่สำคัญ ในลักษณะของการปฏิรูปการบริหารยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ มีการปฏิรูปการดำเนินคดีให้มีประสิทธิภาพ ปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดให้มีประสิทธิภาพ ปฏิรูประบบตรวจสอบและคุ้มครองสิทธิ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาสังคมในกระบวนการยุติธรรม ส่งเสริมการพัฒนามาตรการทางกฎหมายพร้อมเสริมสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรม เหตุที่รัฐต้องปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นภาระการพิสูจนความผิดสำหรับผู้ถูกกล่าวหาในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง และตามกฎหมายยังเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะตัดสิน จึงควรได้รับการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวด้วยเช่นกัน ซึ่งตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กำหนดสิทธิว่า “มนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรี มีสิทธิได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคล และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน) ซึ่งจากหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว สิทธิต่างๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้อย่าได้รับการรับรองและคุ้มครองด้วย (ภัทรวิทย์ ออบสุวรรณ, 2550)

1. สิทธิที่จะไม่ถูกกระทำในลักษณะประจานหรือหยามเกียรติ

การประจานหมายถึง การเปิดเผยความชั่วให้รู้ทั่วกัน (คำว่า “ประจาน” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายว่า “ก. ประกาศเปิดเผยความชั่วให้รู้กันด้วยวิธีต่างๆ เช่น พุดประจาน ตัดหัวเสียบประจาน พาตระเวนประจานทั่วเมือง) ซึ่งการประจานจะต้องมีการกระทำที่นำเสนอให้กับคนทั่วไป ในลักษณะที่ทำให้บุคคลนั้นเชื่อว่า ผู้กระทำเป็นคนไม่ดี เป็นผู้ที่กระทำความผิด ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากใช้ถ้อยคำหรือการกระทำใดๆ ที่ทำให้บุคคลทั่วไปคิดว่า ผู้ต้องหา หรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด เท่ากับเป็นการประจานผู้

ถูกกล่าวหา เพราะเป็นถ้อยคำหรือการกระทำที่แสดงให้ผู้อ่านหรือผู้ฟัง หรือผู้พบเห็น เกิดความเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง ซึ่งทำให้ผู้นั้นต้องอับอายถูกดูหมิ่น ถูกเหยียดหยามแก่คนทั่วไป เช่น การนำผู้ต้องหามาแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวในลักษณะเป็นการยืนยันความผิดของผู้ต้องหา หรือการนำตัวผู้ต้องหาไปนำขึ้นที่เกิดเหตุโดยเปิดเผยต่อสาธารณชนก็ตาม (ภัทรวิทย์ ออบสุวรรณ, 2550)

การหยามเกียรติ (degrading treatment) หมายถึง การปฏิบัติต่อบุคคลนั้นในลักษณะที่ทำให้บุคคลนั้นต่ำกว่าบุคคลอื่น หรือบังคับให้บุคคลต้องกระทำการที่ขัดต่อเจตจำนง หรือจิตสำนึกของบุคคลนั้นเอง (Dijk, 1990) ดังนั้นการหยามเกียรติบางกรณีอาจไม่ใช่การประจาน ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าการหยามเกียรตินั้นกระทำต่อสาธารณชนหรือไม่ เพราะเพียงแคผู้ถูกกระทำได้รับความอับอายในสายตาของตนเองก็เป็นการหยามเกียรติแล้ว ดังเช่น การค้นตัวผู้ถูกกล่าวหาโดยให้เปลือยเสื้อผ้า การขังเดี่ยวเป็นเวลานานเกินควร หรือการใช้กำลังบังคับในการจับกุม

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ 5 กำหนดว่า “บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือให้ได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติไม่ได้ (กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 7, อนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ข้อ 3) เนื่องจากสิทธิมนุษยชนถูกสร้างขึ้นมาเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (จรัญ โฆษณานันท์, 2528) จึงมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงวิธีพิจารณาความอาญา และฐานะของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งในแง่ของการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ตามที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นเพียงผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และอาจถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพบางประการ เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยสะดวก แต่บุคคลที่ถูกกล่าวหา นั้นยังคงเป็นมนุษย์ซึ่งมีสิทธิและศักดิ์ศรีย่อมมีสิทธิได้รับการคุ้มครองไม่ถูกประจาน การประจานผู้ถูกกล่าวหา ย่อมเท่ากับเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่กฎหมายรับรอง จึงเท่ากับเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งโดยหลักแล้วในการใช้อำนาจของรัฐ จะล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าวไม่ได้ (ภัทรวิทย์ ออบสุวรรณ, 2550) การดำเนินคดีในชั้นสอบสวนพบว่า มีการกระทำในลักษณะประจานเป็นจำนวนมากซึ่งกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความ

เป็นมนุษย์ ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดย่อมมีความผิดและต้องได้รับโทษ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ซึ่งต้องเป็นไปเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ที่สำคัญการกระทำดังกล่าวมีผลต่อการรับฟังพยานในชั้นศาลว่าจะยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยละเมิดสิทธิดังกล่าวหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับว่าจะให้ความสำคัญระหว่างการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา กับการอำนวยความสะดวกของรัฐมากกว่ากัน แต่โดยหลักแล้วศาลจะไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการละเมิดสิทธิดังกล่าว ดังนั้นการกระทำในลักษณะประจานและหยามเกียรติผู้ต้องหาจึงเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามปณิธานสากลที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งไม่สามารถจะกระทำได้

2. สิทธิในฐานะประธานแห่งคดี

สืบเนื่องจากความต้องการในการแก้ไขข้อบกพร่องของระบบไต่สวนที่เห็นว่าผู้ต้องหาจากการเป็นกรรมแห่งคดีหรือวัตถุแห่งคดีมาเป็นประธานแห่งคดีในระบบกล่าวหาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้ต้องหา โดยการแยกหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาคดีพิพากษาออกจากกัน แล้วยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็นประธานแห่งคดีเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ (คณิต ฌ นคร, 2555)

จากหลักการดังกล่าวรัฐจึงต้องดำเนินการดังนี้

ก. รัฐต้องจัดหาความให้แก่ผู้ต้องหาเพื่อจะต่อสู้คดีกับอัยการได้อย่างเท่าเทียม เพราะบางกรณีผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถจ้างทนายความมาต่อสู้คดีได้ ดังนั้นหากมีการร้องขอรัฐต้องจัดหาทนายความเข้าไปช่วยเหลือ และในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือจำเลยมีอายุไม่ถึง 18 ปี แม้ไม่มีการร้องขอทนายความรัฐก็ต้องจัดหาทนายความให้กับผู้ถูกกล่าวหา

ข. ต้องมีการแจ้งสิทธิให้ทราบตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ระบุว่า หากจะถามค่าให้การผู้ต้องหา ถ้าเจ้าพนักงานสอบสวนไม่แจ้งสิทธิให้ทราบก่อน ถ้อยคำนั้นจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้

ค. พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษกับผู้ต้องหาในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน ในการแสวงหา และรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์

ถึงแม้ว่าผู้ต้องหาจะยอมรับสารภาพแล้วก็ตาม (ภัทรวิทย์ ออบสุวรรณ, 2550)

3. สิทธิให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์

ผู้ถูกกล่าวหา หมายความว่าผู้ต้องหา และจำเลย (ณรงค์ ใจหาญ, 2546) ผู้ต้องหาคือ บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดแต่ยังไม่ถูกฟ้องต่อศาล (คณิต ฌ นคร, 2529). ฐานะของผู้ถูกดำเนินคดี ในคดีอาญา ส่วนจำเลยคือ บุคคลซึ่งฟ้องต่อศาลแล้วโดยข้อหาว่ากระทำความผิด ซึ่งแสดงว่าจนกว่าจะถูกฟ้องต่อศาลผู้ถูกกล่าวหาที่ยังไม่มีความผิด แนวคิดที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ เหตุผลเพื่อให้โจทก์หรือผู้กล่าวหาต้องเป็นฝ่ายรวบรวมพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิด ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าวโจทก์มีหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำมาพิสูจน์ความผิด ตามที่ตนตั้งข้อกล่าวหาเอาไว้ เพื่อให้ศาลชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ซึ่งการพิจารณาของศาลต้องเป็นไปอย่างรอบคอบ ก่อนที่ศาลจะพิพากษาลงโทษ หากพยานหลักฐานมีข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ ศาลต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย แม้จำเลยจะยอมรับสารภาพก็ตาม และถึงแม้ผู้ต้องหาจะอยู่ในชั้นก่อนพิจารณา หลักการดังกล่าว ย่อมส่งผลให้ผู้ต้องหาสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานะที่ไม่ใช่ผู้ต้องโทษ เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงมีหน้าที่ต้องละเว้น ไม่พิพากษาผู้ต้องหา ก่อนที่ผลของคดีจะปรากฏ อันเป็นการป้องกันไม่ให้เจ้าพนักงานของรัฐ ปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาเยี่ยงผู้กระทำความผิด ก่อนมีคำพิพากษาของศาล และจะฝ่าฝืนไม่ได้แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะยอมรับก็ตาม

4. สิทธิในการให้ถ้อยคำที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง การให้ถ้อยคำอันเป็นเท็จ การเบิกความเท็จ หรือให้จดข้อความอันเป็นเท็จ หรือเบิกความเท็จ ล้วนเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาหากไม่กำหนดสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำปรักปรำตนเอง แก่ผู้ถูกกล่าวหา เท่ากับเป็นการบังคับให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องพูดความจริง เพราะการไม่ให้ถ้อยคำปรักปรำตนเองย่อมทำให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องรับผิดอาญาเพิ่มอีกฐานหนึ่ง หรืออาจหลายฐาน ซึ่งน่าจะเป็นวิธีการค้นหาความจริงที่ไม่ถูกต้อง

สิทธิของผู้ต้องหาที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง นับว่าเป็นสิทธิที่ถูกกระแทกกระเทือนมากที่สุด โดยเฉพาะการให้ถ้อยคำในชั้นสอบสวน เพราะเป็นการให้

ถ้อยคำตามลำพังระหว่างผู้ต้องหาทักกับพนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจเหนือ อาจทำให้ผู้ต้องหาเกิดความเกรงกลัวหรืออาจถูกบังคับให้ต้องให้ถ้อยคำ เพราะการสอบสวนไม่ได้กระทำโดยเปิดเผยเหมือนการพิจารณาในชั้นศาล แต่อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอนุญาตให้ผู้ต้องหาสามารถนำทนายความส่วนตัว หรือบุคคลที่ตนไว้วางใจให้เข้าร่วมรับฟังการสอบสวนได้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการสอบสวน ซึ่งสิทธิดังกล่าวจะมีความศักดิ์สิทธิ์ต่อเมื่อมีสภาพบังคับได้ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา สภาพบังคับคือ การไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งอาจแยกออกได้เป็นถ้อยคำที่ได้มาจากการจู่โจม มีคำมั่นสัญญาขู่เข็ญ หลอกลวง คุกคาม หรือใช้กำลังบังคับ และถ้อยคำที่ได้มาจากการกระทำโดยมิชอบประการใดๆ (เกียรติกฤษ วัจนะสวัสดิ์, 2549) เช่นกรณีพนักงานสอบสวนปฏิเสธไม่ให้ทนายความเข้าร่วมรับฟังการสอบสวน เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้ผู้ต้องหาจะให้การรับสารภาพก็จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้

5. สิทธิกลับคืนสู่สังคมอย่างปรกติสุข

การดำเนินคดีอาญาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มักจะมีลักษณะของการประจานอยู่เสมอเนื่องจากไม่ต้องการให้บุคคลอื่นกระทำตามเป็นเยี่ยงอย่างจึงต้องแสดงให้บุคคลอื่นรับรู้และแสดงให้เห็นถึงผลของการกระทำดังกล่าวและทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกอับอาย ลดศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นการสร้างมลทินทางสังคมให้กับผู้กระทำผิด จนไม่อาจแก้ไขกลับคืนให้ดีขึ้นได้ (ประเสริฐเมฆมณี, 2523) ส่งผลให้ผู้กระทำผิดเมื่อพ้นโทษออกมาแล้ว ไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปรกติสุข ซึ่งการทำให้บุคคลไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องในการดำเนินคดีอาญา (คณิต ฌ นคร, 2529). แม้ว่าในปัจจุบันมีแนวโน้มในการเปลี่ยนวัตถุประสงค์ในการลงโทษจากการแก้แค้นทดแทนเป็นการลงโทษเพื่อยับยั้งเพื่อป้องกันสังคม อันเป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกแต่แนวคิดดังกล่าวไม่สอดคล้องกับทางปฏิบัติ กล่าวคือเมื่อผู้กระทำผิดพ้นโทษออกมาแล้วแต่กลับไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมเพราะฐานะและชื่อเสียงของบุคคลเหล่านี้ อาจเสื่อมลงไปขาดความน่าเชื่อถือจากสังคมและถูกตัดโอกาสต่างๆ ในสังคม ท้ายที่สุดผู้ที่เคยกระทำผิดเหล่านี้ก็จะเกิดความ

รู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม เกิดความอึดอัดและกลับมาก่อทำความผิดซ้ำหรือกระทำความผิดต่อเนื่องในลักษณะอื่นอีก (อุททิศ แสนโกศิก, 2525) ซึ่งจากการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ในการควบคุมผู้ต้องหาในคดีอาญามักจะกระทำในลักษณะประจานแม้ว่าผู้ต้องหาจะเป็นเพียงผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการนำบุคคลดังกล่าวมาแถลงข่าว การนำตัวไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพหรือการนำตัวไปขอขมาต่อญาติของผู้เสียหาย ส่งผลให้ประชาชนผู้ที่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารย่อมเชื่อว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดที่แท้จริงเสียแล้ว ทำให้ถูกกีดกันออกจากสังคมเป็นเหตุให้เมื่อศาลยกฟ้องผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปรกติสุข (ภัทรวิทย์ ออบสุวรรณ, 2550)

6. สิทธิในการดำเนินคดีอย่างเป็นธรรม (Right to a Fair Trial)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 1948 ได้รับรองเรื่องความเป็นธรรม (fair) ในการดำเนินคดี และต่อมาหลักการและแนวคิดเรื่องการดำเนินคดีที่เป็นธรรม ได้รับการพัฒนาจนเกิดการยอมรับและตอบสนองอย่างต่อเนื่อง การดำเนินคดีที่เป็นธรรม เป็นหลักการพื้นฐานของความยุติธรรมและสันติภาพ เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นเครื่องมือที่จะป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ (abuse of power) เป็นหลักประกันว่าประชาชนจะได้รับ การปฏิบัติ ด้วยกระบวนการทางกฎหมายที่แน่นอน คาดหมายได้และเป็นธรรมซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของหลักการปกครองโดยกฎหมายหรือที่รู้จักกันว่าหลักนิติธรรม (the rule of law) (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2557)

หลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย

หลักประกันสิทธิหมายถึง แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ที่นำมาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจนเพื่อให้เกิดความแน่นอน และแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ยาก ซึ่งอาจจะกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือในพระราชบัญญัติต่างๆ ก็ได้ ซึ่งแต่เดิมกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการประกันสิทธิเสรีภาพมากนัก เนื่องจากการในการพิสูจน์ความผิดสมัยก่อนใช้จารีตนครบาล (ชายเสวีกุล, 2523) โดยเป็นการนำโทษทางอาญามาใช้ทรมาน

เพื่อให้ผู้กระทำความผิดยอมรับสารภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในอดีตกฎหมายไม่ได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิ โดยเฉพาะสิทธิที่จะไม่ถูกกระทำในฐานะที่เป็นมนุษย์ จนกระทั่ง ประเทศไทยประสบกับปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตจาก ประเทศมหาอำนาจในยุคล่าอาณานิคม ทำให้ประเทศไทย จำเป็นต้องปรับตัวและหันมาปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาล ที่ 5 ส่งผลให้กระบวนการพิจารณามีการพิสูจน์ความผิด ด้วยพยานหลักฐานและแยกอำนาจตุลาการออกจากฝ่าย บริหารในการพิจารณา (เกียรติขจร และอื่นๆ , 2529) รวมทั้งมีการบัญญัติสิทธิต่างๆของผู้ถูกกล่าวหาและกำหนด ขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐไว้อย่างชัดเจน (คณิต ฒ นคร, 2555) ต่อมาเมื่อมีประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาคriminal และมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เข้าสู่ประชาธิปไตย จึงได้มีหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งในหัวข้อต่อไปจะเป็นการ ศึกษาถึงหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาซึ่ง เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนที่สำคัญๆ ซึ่งรับรองอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดี ดังต่อไปนี้

1. หลักประกันสิทธิที่จะไม่ถูกกระทำในลักษณะ ประจาน

วัตถุประสงค์ของหลักการดังกล่าวเพื่อป้องกันไม่ ให้มีการกระทำในลักษณะของการข่มขู่และศักดิ์ศรี ของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่รัฐ จะละเมิดไม่ได้ (ภพรวิทย์ อบสุวรรณ, 2550) และในขณะที่ เดียวกันรัฐต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชนด้วย ซึ่ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 26 ได้กำหนดให้การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนจะกระทำไม่ได้หรือทำได้เท่าที่ กฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้นและต้องไม่เพิ่มภาระหรือจำกัด สิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะ กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ พร้อมทั้งต้องระบุเหตุผลในการใช้อำนาจดังกล่าวไว้ในมาตรา 28 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 นอกจากนี้การจับกุมคุมขังบุคคลที่มีลักษณะของการข่ม

เกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์จะกระทำไม่ได้

นอกจากนี้ปัญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ 5 กำหนดว่า “บุคคลจะถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือหยาม เกียรติมิได้” และปัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้พ้นจากการกระทำทารุณ ข้อ 3 กำหนดว่า “จะ ต้องไม่มีประเทศใดยินยอมให้มี หรือเพิกเฉยต่อการกระทำ ทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ แม้แต่กรณีที่เป็นพฤติการณ์พิเศษ(กิตติพงษ์ กิตติ ยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ, ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์, 2548)

2. หลักประกันสิทธิที่จะไม่ถูกกระทำโดยมิชอบ ด้วยกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของกฎหมายลักษณะนี้มีแนวคิดหลัก เพื่อป้องกันปราบปราม พนักงานสอบสวนใช้อำนาจ มิให้ กระทำต่อผู้ถูกกล่าวหาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะหาก เป็นเช่นนั้นศาลจะลงโทษโดยการไม่รับฟังพยานหลักฐาน ที่เกิดขึ้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น ซึ่งจะส่งผลต่อพยาน หลักฐานที่พนักงานสอบสวนที่ได้รับรวบรวมมา ซึ่งเป็นไป ตามมาตรา 226 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา ซึ่งหลักประกันสิทธิที่จะไม่ถูกกระทำโดยไม่ชอบด้วย กฎหมายนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้อำนาจ โดยไม่ชอบของพนักงานสอบสวนในการจับ การค้น การ ยึด การขัง การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหมายศาลหรือเหตุ จำเป็นโดยที่ไม่ต้องขออนุญาต หรือในเรื่องของการ ให้ถ้อยคำที่เกิดขึ้นโดยไม่ชอบ ตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาคriminal มาตรา 135 หรือการไม่แจ้งสิทธิให้ เขาทราบถึงสิทธิที่จะมีทนายความคุ้มครองสิทธิ หรือสิทธิ ที่จะไม่พูด ซึ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงาน สอบสวน หากพนักงานสอบสวนใช้อำนาจโดยไม่ชอบด้วย กฎหมาย จะส่งผลให้การใช้อำนาจของพนักงานสอบสวน ขัดต่อหลักประกันสิทธิดังกล่าว ที่อาจต้องห้ามรับฟังเป็น พยานหลักฐานได้เหมือนกัน ซึ่งหลักประกันสิทธิของผู้ ต้องหาที่จะไม่ถูกกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อาจ แยกออกได้เป็น สิทธิที่จะได้รับแจ้งสิทธิให้ทราบ สิทธิที่จะ มีทนายความพิทักษ์สิทธิและมีบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการ สอบปากคำ สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนและการพิจารณา คดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม สิทธิของผู้ ต้องหาที่จะให้กระทำหรือไม่กระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(ภัทรวิทย์ อปสุวรรณ, 2550)

3. หลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรม

หลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรม เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่ง ที่จะนำไปสู่ความยุติธรรมและสันติภาพ หลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐ ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม ป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ และเป็นหลักประกันว่าประชาชนจะได้รับการปฏิบัติ ด้วยกระบวนการทางกฎหมายที่ชัดเจน แน่นนอน คาดหมายได้ และเป็นธรรมส่วนหลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรม ได้ถูกขยายความรวมเอาแนวความคิดเรื่องสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ไว้เป็นส่วนหนึ่งของหลักการดำเนินคดี ที่เป็นธรรมด้วยและบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในประเทศไทยแนวความคิดเรื่องสิทธิผู้ถูกกล่าวหา และหลักนิติธรรม ได้รับการยอมรับมาเป็นเวลานานแต่ถูกบัญญัติไว้ปะปนกันไม่ชัดเจนโดยหลักการดังกล่าวได้ถูกบัญญัติรับรองปะปนกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 โดยมีสาระสำคัญคือบุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ (หลักนิติธรรม) ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด (หลักสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดี) ก่อนมี คำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็น ผู้กระทำความผิดมิได้ (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2557)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติรายละเอียดในการรับรองสิทธิของผู้ต้องหาไว้หลายมาตรา โดยมีประเด็นที่ได้รับการคุ้มครอง เช่น ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พุดให้ท้อใจหรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอาจจะให้ด้วยความเต็มใจห้ามมิให้

พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหา นั้น เป็นต้น ทั้งนี้หลักการเหล่านี้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อจำกัดและสร้างขั้นตอนการใช้อำนาจรัฐให้มีหลักประกันที่ดีที่สุด ที่จะให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาอย่างเต็มที่ ในการต่อสู้คดีเพื่อป้องกันการลงโทษทางอาญาผู้บริสุทธิ์ (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2557)

4. หลักพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย (Right to confront)

แนวคิดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้จำเลยทราบว่าเขาถูกกล่าวหาอย่างไร และสามารถนำเสนอข้อเท็จจริงที่ถูกต้องหรือสามารถโต้แย้งได้ ซึ่งหากไม่ได้กระทำการดังกล่าวต่อหน้าจำเลยก็จะไม่สามารถชี้แจงจำเลยได้ตามหลัก Confrontation (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วิวัฒน์กุล, 2560) และการที่จำเลยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณานั้นจึงทำให้จำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม ตามหลักการสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 สิทธิที่ได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้า และสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้ด้วยตนเองหรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ประสงค์ สิทธิที่จะตรวจสอบพยานหรือถามค้านพยานที่เป็นฝ่ายตรงข้าม หรือเป็นพยานฝ่ายตนที่ให้การเป็นปรปักษ์กับตน) และจากหลักการที่ว่าศาลต้องพิจารณาคดีโดยฟังความทุกฝ่าย และต้องวินิจฉัยคดีอาญาเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงตามเนื้อหาไม่ใช่รูปแบบ (คณิต ณคร, 2529) ดังนั้นการที่มีพยานหลักฐานมาปรักปรำจำเลยจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้จำเลยซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาได้นำเสนอข้อเท็จจริงอีกด้านหนึ่งด้วย เพื่อการวินิจฉัยอย่างรอบด้านของศาล (ณรงค์ ใจหาญ, 2561) หลักการพิจารณาต่อหน้าจำเลยนี้ถือเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับทั้งระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เป็นหลักการสากลที่จำเลยในฐานะประธานแห่งคดีไม่ใช่กรรมที่ถูกชักฟอกเหมือนในระบบไต่สวนแบบดั้งเดิม และจะได้ต่อสู้คดีและรับทราบข้อเท็จจริงที่ตนเองถูกปรักปรำ ซึ่งการอยู่ในห้องพิจารณาคดีนั้นนอกจากจะเป็นการตรวจสอบพยานฝ่ายโจทก์ในระบบกล่าวหาของคอมมอนลอว์แล้ว การอยู่ในกระบวนการพิจารณาทำให้สามารถนำเสนอข้อเท็จจริงบางอย่างต่อศาลเพื่อให้

ศาลพิจารณาข้อมูลที่แตกต่างกันได้ และตอบคำถามต่างๆ ของศาลเพื่อให้เกิดความกระจ่างในเนื้อหาของคดีรวมถึง การรับฟังข้อต่อสู้ของจำเลยด้วย (Schwenk, 1957)

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา คดี ค้ามนุษย์

1. หลักประกันสิทธิที่จะไม่ถูกกระทำในลักษณะ ประจําานในคดีค้ามนุษย์

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา คดี ค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 จะเห็นว่าวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติดังกล่าวมุ่งคุ้มครองผู้เสียหายในคดีเป็นหลัก โดยไม่ได้กล่าวถึงหลักประกันสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดีในคดีค้ามนุษย์ที่จะไม่ถูกกระทำในลักษณะประจําานนอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่อย่างใด แต่เนื่องจากในคดีค้ามนุษย์นั้นมักจะเป็นคดีที่ได้รับความสนใจในการนำเสนอข่าวต่อสาธารณชน ซึ่งอาจจะกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดีที่จะถูกกระทำในลักษณะประจําานได้ เช่นการให้ข่าวในคดีค้ามนุษย์ แม้ว่าการให้ข่าวในคดีอาญาโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมจะเป็นการกระทำที่ชอบด้วยหลักการประชาธิปไตยและเป็น การตอบสนองต่อสิทธิของสาธารณชนที่จะรับรู้ข่าวสาร แต่การตอบสนองสิทธิดังกล่าวขัดต่อสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดี และกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมโดยรวมได้ เช่น การนำตัวผู้ต้องหาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพโดยมีการเผยแพร่ภาพทางสื่อมวลชน หรือการที่เจ้าพนักงานตำรวจจับผู้ต้องหาได้และให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้ต้องหาโดยความผิดในลักษณะ ยืนยันความผิดของผู้ต้องหาด้วยความมีอคติ ซึ่งการกระทำในลักษณะดังกล่าวส่งผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องในคดีอาญาหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหา พนักงานอัยการ และศาล เพราะข่าวที่เผยแพร่ออกมาย่อมเข้าสู่การรับรู้ของประชาชน และสามัญสำนึกของผู้อ่านข่าวย่อมคิดว่าเป็นจริงดังที่ข่าวปรากฏ และเชื่อว่าผู้ต้องหานั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง และต่อมาหากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีหรือศาลยกฟ้องคดีนั้น ย่อมก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน โดยทั่วไป (มานพ เนตรภู, 2547) และเป็นการขัดกับหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีที่จะไม่ถูกกระทำในลักษณะประจําานและการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาในระหว่างนั้นจะปฏิบัติเหมือน

ดังผู้ถูกดำเนินคดีนั้นเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้

2. หลักประกันสิทธิที่จะไม่ถูกกระทำด้วยการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในคดีค้ามนุษย์

หลักประกันสิทธิที่จะไม่ถูกกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้อํานาจโดยไม่ชอบของเจ้าพนักงานสอบสวนในการจับ การค้น การยึด การขัง การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหมายศาลหรือเหตุจำเป็นโดยที่ไม่ต้องขออนุญาตศาล หรือในเรื่องของการให้ถ้อยคำที่เกิดขึ้นโดยไม่ชอบ หรือการไม่แจ้งสิทธิให้เขาทราบถึงสิทธิที่จะมีทนายความคุ้มครองสิทธิ ซึ่งในคดีค้ามนุษย์โดยพิจารณาจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา คดี ค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าวไว้ กล่าวคือ การใช้มาตรการพิเศษตามกฎหมาย เช่น การค้นโดยไม่มีหมาย การเข้าถึงข้อมูลการติดต่อสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ (การดักฟัง) และการแฝงตัว ซึ่งในคดีค้ามนุษย์นั้นยังไม่ได้มีการใช้มาตรการพิเศษดังกล่าวดังเช่นในคดียาเสพติด ที่อาจจะทำให้เป็นการละเมิดการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดีได้ (สำนักพัฒนาและสนับสนุนคดีพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม, 2558)

การค้นโดยไม่มีหมาย ซึ่งเป็นกรกระทำที่ขัดต่อหลักการประกันสิทธิที่จะไม่ถูกกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นมีมาตรการที่ให้อํานาจพนักงานเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ซึ่งเจ้าหน้าที่มีบัตรพนักงานเจ้าหน้าที่และต้องแสดงบัตรก่อนการปฏิบัติตามขั้นตอน เมื่อค้นแล้วก็ให้รายงานเหตุในการค้นต่อศาล ศาลก็จะใช้อํานาจตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 การดำเนินการเกี่ยวกับผู้ต้องหา เช่น การออกหมายจับ การขัง และการปล่อยชั่วคราวการคัดค้านการประกันตัว ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 (5) กรณีที่ผู้ต้องหาต่างชาติ หากปล่อยตัวแล้ว ก็มักจะมีปัญหาการหลบหนี แต่หากจะคัดค้านการประกันตัวก็ต้องมีเหตุผลชัดเจน เช่นไม่มีพฤติการณ์หลบหนี หรือไปเกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน ก็ต้องอนุญาตให้ประกันตัว ซึ่งเป็นหลักการที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งในปัจจุบันมีความพยายามให้ศาลสามารถใช้มาตรการต่อเนื่องเพื่อป้องกันการหลบหนีอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นการยึดหนังสือเดินทาง (Passport) ของผู้ต้องหาเพื่อประวิงเวลาไม่ให้หลบหนี โดย

การส่งข้อมูลให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินพร้อมกับการส่งข้อมูลไปศูนย์ต่อต้านการค้ำมนุษย์ เพื่อให้มีการยึดทรัพย์สินผู้ถูกกล่าวหาเพราะเมื่อผู้ต้องหาถูกยึดทรัพย์สินแล้วอาจไม่ทำการหลบหนี (สำนักพัฒนาและสนับสนุนคดีพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม, 2558) ซึ่งการใช้มาตรการต่อเนื่องดังกล่าวของพนักงานเจ้าหน้าที่ หากเป็นการใช้อำนาจเกินขอบเขตอาจส่งผลกระทบต่อ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาได้

3. หลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรม ในคดีค้ำมนุษย์ หากจะพิจารณาหลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรมใน คดีค้ำมนุษย์ที่รัฐให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน ในกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ สิทธิเข้าถึงกระบวนการ ยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึงสิทธิพื้นฐาน ในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้น พื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณา โดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่หนึ่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการ พิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ผู้เสียหาย ผู้ ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานใน คดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตาม กระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวน อย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็น ปฏิปักษ์ต่อตนเอง (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2557) ซึ่งในคดีค้ำ มนุษย์นั้นได้กำหนดให้ ศาลนำระบบการพิจารณาคดีโดย ใช้ระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีและไม่นำหลักการ ถามค้ำ (Cross-examination) (อุทัย อาทิวา, 2558) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ทำให้ผู้ถูกดำเนินคดีสามารถต่อสู้ คดีได้อย่างเต็มที่มาใช้แต่ใช้การขออนุญาตศาลถามเพิ่มเติมซึ่งขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาลว่าจะอนุญาตให้ทำการ ถามเพิ่มเติมได้หรือไม่ กรณีดังกล่าวอาจทำให้ผู้ถูกดำเนิน คดีไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามหลักการดำเนินคดีที่ เป็นธรรม

4. หลักการค้นหาความจริงโดยผู้พิพากษาในคดี ค้ำมนุษย์ ระบบการพิจารณาคดีค้ำมนุษย์นั้น กฎหมายให้

ใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial) (Thongprasom, 2560) ซึ่งระบบนี้จะมีลักษณะพิเศษที่เน้นหลักการค้นหาความจริง โดยผู้ไต่สวนหรือศาล ศาลจึงมีบทบาทในการค้นหาความจริง เป็นหลัก การจัดวางบทบาทอำนาจหน้าที่ของฝ่ายอื่นที่ เกี่ยวข้อง จึงเป็นลักษณะของการช่วยศาลค้นหาความจริง การแพ้ชนะทางคดีจึงไม่ใช่ขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีทางการ พิจารณาความ (สุพิศ ประณีตพลกรัง, 2559)

ในส่วนของกฎหมายที่ใช้เป็นกรอบหรือหลักเกณฑ์ ในการพิจารณานั้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะเป็นการ กำหนดรายละเอียด แนวทางต่างๆ ที่จะใช้ในการพิจารณาคดี สำหรับคดีค้ำมนุษย์กฎหมายได้บัญญัติว่า การพิจารณา ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ซึ่งตามมาตรา 7 ได้ให้อำนาจประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ ประชุมใหญ่ศาลฎีกา มีอำนาจออกข้อบังคับ เพื่อให้เป็น ไปตามกฎหมาย หรือเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดี ของศาลเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม (สุพิศ ประณีตพลกรัง, 2559) ซึ่งในกรณีที่ไม่ใช่ข้อบังคับดังกล่าว กฎหมายบัญญัติให้นำกฎหมายที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณา ความอื่นมาใช้ กล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือ กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความ อาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับ และการใช้บังคับนั้นได้เฉพาะ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติวิธี พิจารณาคดีค้ำมนุษย์เท่านั้น ดังนั้น การใช้กฎหมายสำหรับการ พิจารณาคดีค้ำมนุษย์ ต้องเป็นไปตามลำดับดังกล่าว คือ ใช้บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาเป็นหลัก (สุพิศ ประณีตพลกรัง, 2559) หากจะพิจารณาจุดหลักหรือ จุดสำคัญของการพิจารณาคดีค้ำมนุษย์นั้น เนื่องจากเป็นคดี ที่มีผลกระทบต่างๆ ในวงกว้าง และความเสียหายก็มีการ แผลขยายมากขึ้นตลอดเวลา ดังนั้น กฎหมายจึงบัญญัติเกี่ยวกับ จุดสำคัญของวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ให้ต้องดำเนินไป ด้วยความรวดเร็ว เพื่อให้ทันการต่อสภาพปัญหาต่างๆ ซึ่ง จะเห็นได้จากรายละเอียดเงื่อนไขบทบัญญัติอื่นๆ ที่ติดตาม มาว่า พยายามที่จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความ สะดวก มีความยืดหยุ่นในทางวิธีพิจารณาความไม่ให้เกิดข้อ จำกัดขัดขวางทางด้านเทคนิค วิธีการ เหมือนกรณีคดีทั่วไป (สุพิศ ประณีตพลกรัง, 2559) ข้อพิจารณาเกี่ยวกับระบบ

ไตสวนซึ่งเป็นระบบที่ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการสืบสวน ค้นหาความจริง ซึ่งตรงข้ามกับระบบกล่าวหา ซึ่งศาลทำหน้าที่เพียงการเป็นกรรมการกลาง (impartial referee) ระหว่างฝ่ายที่ฟ้องร้องกับจำเลย และในระบบกล่าวหาผู้พิพากษาจะเน้นหนักให้ความสนใจเกี่ยวกับกฎหมายและวิธีพิจารณาความ ไม่ได้เป็นฝ่ายเริ่มต้นสอบถามพยาน การถามพยานในระหว่างพิจารณาจะมีน้อยมาก ในขณะที่ระบบไตสวน ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่เป็นผู้ไตสวนค้นหาความจริงโดยการสอบถามจำเลย พนักงานอัยการ และพยานตลอดจนสามารถเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองได้ หากพบว่าพยานหลักฐานที่เสนอโดยฝ่ายผู้ฟ้อง ฝ่ายจำเลยนั้นไม่เพียงพอ การถามพยานโดยทนายจำเลยหรือโดยฝ่ายโจทก์จะกระทำได้อย่างจำกัด โดยได้รับอนุญาตจากศาลก่อน ดังนั้นศาลจึงเป็นผู้มีบทบาทหลักในการค้นหาความจริง ผลของคดีจึงไม่อาจออกไปในรูปการที่ว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดไม่พอรับฟังได้ กล่าวคือ คำให้การสืบพยานของคู่ความไม่ได้ ออกผลในทางพิพากษาว่า พยานหลักฐานไม่เพียงพอไม่ได้ เพราะเป็นหน้าที่ที่ศาลต้องค้นหาความจริงมาให้ได้ ผลของคดีจึงมีเพียงว่าพยานหลักฐานต่างๆ ที่ศาลไตสวนค้นหาความจริงนั้นพบว่า จำเลยผิดหรือไม่ผิด รูปแบบของวิธีพิจารณาแบบไตสวนดังกล่าว (สุพิศ ประณีตพลกรัง, 2559)

5. หลักการใช้สำนวนการสอบสวนเป็นแนวทางในการพิจารณาคดี

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีคำมนุษย์ พ.ศ. 2559 โดยปกติแล้วในการพิจารณาคดี สำนวนการสอบสวนนั้นอยู่ในฐานะเป็นเพียงพยานหลักฐานหนึ่งของฝ่ายพนักงานอัยการโจทก์ ซึ่งโจทก์จะส่งเป็นพยานหลักฐานในคดีทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ เป็นสิทธิของโจทก์ที่จะพิจารณาว่าจะอ้างส่งเป็นพยานหลักฐานหรือไม่ แต่กรณีของคดีคำมนุษย์พระราชบัญญัติคดีคำมนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 26 บัญญัติให้พนักงานอัยการโจทก์ต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมสำเนาต่อศาลก่อนวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันสืบพยานในกรณีที่ไม่มีกรตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่า 7 วัน สำนวนการสอบสวนเป็นพยานหลักฐานสำคัญ ดังที่ มาตรา 28 บัญญัติรองรับไว้ว่า ให้ศาลนำสำนวนการสอบสวนของโจทก์มาเป็นแนวทางในการพิจารณา ซึ่งเป็นแนวทางการพิจารณาในระบบไตสวน คือ เป็นการตรวจสอบ ทบทวนพยานหลักฐานต่างๆ ที่มีเพื่อค้นหาความจริงว่า ข้อเท็จจริง

ในคดีเป็นอย่างไร พยานหลักฐานที่เป็นจุดเริ่มต้นและเป็นสิ่งที่รวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดในคดีก็คือ สำนวนการสอบสวน จึงต้องมีการใช้สำนวนการสอบสวนเป็นแนวทางในการพิจารณา หลังจากนั้นจึงเป็นการสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร เมื่อสำนวนการสอบสวนในคดีคำมนุษย์มีความสำคัญในฐานะถือเป็นหลักหรือเป็นแนวทางในการพิจารณาคดี การจัดทำสำนวนการสอบสวนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญแตกต่างไปจากกรณีคดีทั่วไป กล่าวคือ ไม่ใช่เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพียงเพื่อให้มีมูลฟ้องร้องเท่านั้น แต่ต้องถึงขั้นที่มีความหนักแน่นมั่นคงทางพยานหลักฐานถึงขนาดพิพากษาลงโทษได้ ซึ่งพนักงานอัยการต้องตรวจสอบให้เป็นไปตามแนวทางดังกล่าว หากบกพร่องก็ต้องส่งสอบสวนเพิ่มเติมหรือหาพยานหลักฐานอื่นมาสนับสนุน (สุพิศ ประณีตพลกรัง, 2559) ซึ่งหลักการดังกล่าวถือว่าเป็นหลักประกันในการคุ้มครองผู้ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานจนปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ถูกดำเนินคดีเป็นผู้กระทำความผิดจริง

6. หลักพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีคำมนุษย์ การพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยเป็นหลักประกันสิทธิซึ่งมีความสำคัญเพราะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้มีโอกาสเผชิญกับหลักฐานต่างๆ ที่นำเสนอต่อศาลว่าตนได้กระทำผิด แต่บางครั้งหลักการดังกล่าวทำให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินคดีเพราะทำให้เกิดความล่าช้า ดังนั้นกฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ศาลพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาไปโดยไม่มีจำเลยในห้องพิจารณา (ณรงค์ ใจหาญ, 2546) ดังเช่นในคดีคำมนุษย์ได้กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีคำมนุษย์ พ.ศ. 2559 โดยมีหลักเกณฑ์ตามมาตรา 33 วรรคสอง ดังนี้ เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจในการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

1) จำเลยไม่อาจมาฟังการพิจารณาและการสืบพยานได้เนื่องจากความเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอื่น อันมิอาจก้าวล่วงได้ เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยาน เหตุผลในเรื่องนี้เนื่องจากเปิดโอกาสให้จำเลยที่เจ็บป่วยไม่สะดวกที่จะมาฟังการพิจารณา หรือมีเหตุจำเป็นที่ไม่อาจมาศาลได้

เนื่องจากเหตุที่ไม่อาจก้าวล่วง และมีทนายความที่จะต่อสู้คดีแทน นอกจากนี้ จำเลยต้องขออนุญาตศาลก่อนที่จะไม่มาศาล จึงจะสืบพยานหลักฐานลับหลังจำเลยได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสละสิทธิของจำเลยที่จะไม่มาฟังการพิจารณา แต่มีเหตุที่เพิ่มมาคือ เหตุจำเป็นอื่นที่ไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ ซึ่งถือเป็นเหตุขัดข้องของจำเลยเอง จึงควรมีข้อจำกัดในเรื่องดังกล่าวเพราะจะทำให้จำเลยเสียสิทธิในการต่อสู้คดี เพราะเรื่องเล็กน้อย

2) จำเลยเป็นนิติบุคคลและศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นแล้ว แต่ยังจับตัวมาไม่ได้เหตุผลในการสืบพยานลับหลังจำเลยนี้เป็นกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลที่จะต้องมาฟังการพิจารณาคดีในนามนิติบุคคลได้หลบหนีไป จึงทำให้ไม่มีผู้แทนจำเลยมาฟังการพิจารณา ทำให้สืบพยานไม่ได้ จึงให้ศาลสามารถสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ทั้งนี้หากจะรอให้มีการแต่งตั้งผู้แทนใหม่ก็จะเกิดปัญหาตามมาเรื่องอำนาจในการแต่งตั้งผู้แทนอื่นมาแทนนิติบุคคลเพราะผู้แทนนิติบุคคลหลบหนีไปแล้ว เหตุสืบพยานโดยไม่มีผู้แทนนิติบุคคลมาฟังนี้เป็นเหตุที่ทำให้นิติบุคคลเสียเปรียบในการต่อสู้คดีผ่านทางผู้แทนการเปิดโอกาสให้สืบลับหลังเช่นนี้ น่าจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่นิติบุคคลและส่งผลกระทบต่อหุ้นส่วนในนิติบุคคลนั้นที่จะถูกบังคับโทษจากทรัพย์สินของผู้เป็นหุ้นส่วน กรณีนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่กระทบสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดี ในขณะที่เดียวกันก็เป็นช่องว่างที่จะทำให้จำเลยได้ประโยชน์จากการที่ผู้แทนนิติบุคคลหลบหนี และคดีค้างพิจารณาก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม

3) ในระหว่างพิจารณาหรือสืบพยาน ศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาเพราะเหตุขัดขวางการพิจารณา หรือจำเลยออกไปจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล กรณีออกจากห้องพิจารณาเพราะเหตุขัดขวางเป็นเหตุเดียวกับมาตรา 180 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่เหตุที่ว่าจำเลยออกไปนอกห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล เป็นเหตุขัดข้องในทางพิจารณา กรณีระหว่างพิจารณาบางช่วงจำเลยเดินออกจากห้องพิจารณา ทำให้การพิจารณาคดีต้องหยุดไปเพราะขัดต่อหลักการพิจารณาคดีต่อหน้า จึงต้องกำหนดให้ศาลพิจารณาคดีโดยลับหลังจำเลยได้

ในกรณีดังกล่าว เมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จสิ้นแล้วให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อได้ การที่กำหนดหลักเกณฑ์

ให้พิพากษาคดีต่อได้เป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้เห็นว่า เมื่อสืบพยานลับหลังจำเลยเสร็จก็สามารถทำคำพิพากษาต่อได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่สามารถพิพากษาข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการสืบพยานลับหลังจำเลย แต่อย่างไรก็ตามในการพิพากษาคดีนั้น คำพยานที่นำสืบลับหลังจำเลยและจำเลยไม่มีโอกาสถามค้านนั้น ศาลต้องใช้ดุลยพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227/1 คือศาลต้องระมัดระวังและไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน

วิเคราะห์การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์

ในอดีตผู้ถูกกล่าวหาที่มีสถานะเป็นเพียงผู้ถูกกระทำในทางคดี ไม่มีสิทธิใด ๆ ในการต่อสู้คดี กล่าวคือ ผู้ปกครองมีอำนาจที่จะกำหนดวิธีการชำระคดีได้ตามวิธีและแนวทางที่ตนต้องการ หลักการปกครองโดยกฎหมาย ยังไม่ได้รับการยอมรับ ผู้ถูกกล่าวหาจึงไม่มีสิทธิใดๆในทางคดี ไม่มีแม้กระทั่งสิทธิในการนำพยานที่จะเบิกความยืนยันความบริสุทธิ์ของตนเองเข้ามาให้การในคดี ต่อมาสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้รับการยอมรับและรับรองมากขึ้นจึงกล่าวกันว่าผู้ถูกกล่าวหาที่มีสถานะเป็นประชาชนคดีมีสิทธิในการนำพยานฝ่ายตนเข้ามาในคดี (Robert Popper, 1962)

ในการพิจารณาคดีค้ามนุษย์นั้นไม่มีการถามค้านพยานจะมีเพียงการถามเพิ่มเติม และการจะอนุญาตให้มีการถามเพิ่มเติมได้หรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาล การคัดค้านการประกันตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 (5) หากเจ้าพนักงานใช้อำนาจเกินขอบเขตอาจทำให้เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาได้ เช่นการจับผู้ต้องหาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย การไม่แจ้งสิทธิ การแถลงข่าวเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้ถูกดำเนินคดีที่มีลักษณะของการประจาน

จากข้อยกเว้นหลักในการสืบพยานต่อหน้าจำเลยซึ่งได้นำมาใช้ในคดีค้ามนุษย์นั้น เพื่อต้องการให้คดีดำเนินต่อไปอย่างรวดเร็วซึ่งก็เป็นหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วยเช่นกันแต่หากพิจารณาหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยแล้วจะเห็นได้ว่า กรณีที่จำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการสืบพยานแต่มีทนายความมานั้น ถือว่าจำเลยสมัครใจ จึงไม่มีผลต่อ

ความเป็นธรรมในการดำเนินคดี กรณีจำเลยหลบหนีก็อาจถือว่าเป็นการสละสิทธิในการต่อสู้คดีได้ระดับหนึ่งแม้ว่าจะไม่ได้เกิดจากความสมัครใจแต่เป็นเพราะกลัวถูกจับหรือถูกพิพากษาลงโทษมากกว่า แต่การสืบพยานลับหลังจำเลยนี้ จะก่อให้เกิดความเป็นธรรม ถ้าศาลใช้บทบาทของศาลไต่สวนในคดีซักถามพยานฝ่ายโจทก์ก็ได้ความจริงในทางเนื้อหา ซึ่งเป็นบทบาทของศาลเป็นการไต่สวนที่ศาลใช้เป็นหลักในการค้นหาความจริง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การสืบพยานของแต่ละฝ่ายแต่เพียงอย่างเดียว

กรณีนิติบุคคลเป็นจำเลยแต่ไม่มีผู้แทนนิติบุคคลเป็นจำเลยเข้ามาในคดี หากจะสืบพยานลับหลังจำเลยนั้น เป็นสิ่งที่ไม่น่าจะถูกต้องนักและกระทบต่อสิทธิของนิติบุคคลที่จะมีผู้แทนมานำเสนอข้อเท็จจริงต่อศาล ทั้งนี้เพราะแม้ว่าไม่มีผู้แทนนิติบุคคล ก็ควรให้ผู้ถือหุ้นแต่งตั้งผู้แทนมาเพื่อฟังการพิจารณา ทั้งนี้เพราะหากนิติบุคคลถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดและต้องโทษปรับ ก็จะต้องบังคับเอา กับทรัพย์สินของนิติบุคคลซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมของผู้ถือหุ้นหรือสมาชิกในนิติบุคคลนั้น ในกรณีจะเห็นว่า การสืบพยานลับหลังผู้แทนนิติบุคคลจึงขัดกับหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ซึ่งควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องดังกล่าวโดยให้ศาลเรียกผู้แทนอื่นที่ผู้ถือหุ้นแต่งตั้งเข้ามาดำเนินคดีแทนก่อน

การสืบพยานต่อหน้าจำเลยเป็นหลักที่ให้ความคุ้มครองจำเลยในคดีอาญา เพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยได้มีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานและนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลได้ เพื่อให้ศาลได้รับรู้ข้อโต้แย้งของจำเลย แต่ในการพิจารณาคดีคำมนุษย์ที่เปิดโอกาสให้มีการสืบพยานลับหลังจำเลยซึ่งเป็นข้อยกเว้นนั้น หากพิจารณาในแง่การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดีคำมนุษย์แล้วนั้นเท่ากับเป็นการละเมิดการคุ้มครองสิทธิของจำเลย

บทสรุป

หลักการสำคัญตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณา คดีคำมนุษย์ พ.ศ. 2559 เช่น หลักประกันสิทธิที่จะไม่ถูกกระทำในลักษณะประจานในคดีคำมนุษย์ หลักการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีคำมนุษย์ หลักการไต่สวนหรือการไม่นำหลักการถามค้านมาใช้กับคดีคำมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหายได้รับการช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว นั้น แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ยอมรับว่าเป็นกฎหมายที่มีหลักประกันเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดีไว้ ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐที่มุ่งคุ้มครองผู้เสียหายเพียงฝ่ายเดียวส่งผลกระทบต่อ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาซึ่งเป็นปัจเจกชนที่รัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพด้วยเช่นกัน นอกเหนือจากการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้สังคมเกิดความเรียบร้อยสงบสุขซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยได้รับรองหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายอาญาและกำหนดวิธีพิจารณาคดีอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งรัฐต้องให้ความคุ้มครองไม่ว่าประชาชนนั้นจะอยู่ในสถานะเป็น “ผู้เสียหาย” หรือ “ผู้ถูกดำเนินคดี” ในคดีคำมนุษย์มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างจากที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาบัญญัติไว้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายให้ได้รับความเป็นธรรมในคดี แต่ในขณะเดียวกันอาจส่งผลกระทบต่อ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีซึ่งรัฐเองก็มีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดีด้วยเช่นกัน

References

- Chai, S. (1980). *Criminology and penology*. Bangkok: Bopit. (in Thai)
- Chamnan, C. (2015). *Thailand and human trafficking*. Retrieved from www.pub-law.net. (in Thai)
- Dijk, P. V., & Hoof, G. J. H. V. (1990). *Theory and practice of the european convention on human right*. (2nd ed.). The Netherlands: Kluwer Law and Taxation Publishers
- Jarun, K. (1985). Human Right: Critical and principal annalysis human right in Non-Western Chulalongkorn. *Law review*, 1(2), 70. (in Thai)
- Koonpol, P. (2015). *Development of human rights*. (3rd ed.). Bangkok: Winuchon. (in Thai)
- Kiitiphong, K. (2002). *Strategy to reform criminal justice*. (3rd ed.). Bangkok: Legal development Project Thailand Research Fund. (in Thai)
- Kanit, N. (1986). Accused of criminal case. *Botbundit*, 42(2), 10. (in Thai)
- _____. (2012). *Criminal procedure law*. (8th ed.). Bangkok: Winu Chon. (in Thai)
- Kiatkajorn, W. (2006). *Explanation for criminal procedure in procedure before suing*. (5th ed.). Bangkok: Jirut. (in Thai)
- Kiatkajorn, W., Apirat, P., Boonthip, P., & Pratarn, W. (1986). *Human right and criminal justice in Thailand. Thai case study institute. Thammasat University*. Bangkok: Charoenwit. (in Thai)
- Kiitiphong, K., Chart, C., & Natwasa, C. (n.d.). *United Nations Code for criminal justice criminal foundation*. Bangkok: October. (in Thai)
- Merryman, J. H., & Clark, D. S. (1978) *Comparative Law Western European and Latin American system: case and materials*. Indainapolis: Bobbs-Merrill
- Manop, N. (2004). *The right not to be reviled and to despise. Documentary Academi. Judicial Training*. (2nd ed.). Judicial Development Institute. (in Thai)
- Narong, J. (2018). *Right to confront: principal and exemption*. Nitithamprajuk Surasuk 60 years Bangkok: October. (in Thai)
- Narong, J. (2003). Reform of Criminal Justice: equilibrium between human right and efficiency of Criminal Protection Part 1. *Law journal*, 2(33), (in Thai)
- Numtare, M. (1984). Pricipal of Criminal Justice. *Thammasat journal*, 33(3), 56. (in Thai)
- Popper, R. (1962). History and Development of the Accused's right to testify. *Washington University law review*, 4, 455-471.
- Prasert, M. (1980). *Principal of penology*. Bangkok: Bopit. (in Thai)
- Pattrawit, A. (2007). *Crime scence reconstruction by the accused to support confession of the accused in Thailand*. Master of Law. Thammasat University. (in Thai)
- Praneedpholkrung, (2016). *Law of antihuman trafficking in persons*. (in Thai)
- Schwenk, E. H. (1957). Comparative Study of the Law of Criminal Procedure in NATO Countries under the NATO Status of Forces Agreement, 35 North Carolina. *Law review*, 358-379
- Special Case Development and Support Bureau Department of Special Investigation Ministry of Justice. (2015) *Analytical study for developing investigation about law of anti trafficking in persons*. Bangkok: Arun printing. (in Thai)
- Surasuk, L. (2017). *Reference of criminal code*. (7th ed.). Bangkok: Winuchon. (in Thai)

- Uttis, S. (1982). *Criminal law general principal. office of Attorney General*. Bangkok: Ruenkeaw. (in Thai)
- Uthai, A. (n.d.). *System of criminal proceedings: Accusation system & Inquiry system. Documentary for teaching Criminal Procedure and Law on Evidence*. Sukkhothai Thammatiraj University. (in Thai)
- Veera, L. (2011). *Human right law*. Bangkok: Victory. (in Thai)
- Wanchai, T. (2015). *Human right. Element of right of people as the accused in criminal Justice. Individual study nititham for democracy*. 4th Constitution Collage Office of the Constitutional Court. (in Thai)

